

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งวิถีชีวิต ความคิด อีกทั้งการเปิดประชาคมเสรีอาเซียนที่กำลังเกิดขึ้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กลุ่มประมงพื้นบ้านเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่จะได้รับผลกระทบนี้ทั้งในเรื่องของการใช้ทรัพยากร แรงงาน เป็นต้น สิ่งที่น่ากังวลคือช่วงสิบปีที่ผ่านมาแทบจะไม่มีการวิจัยที่จับเคลื่อนกลุ่มประมงพื้นบ้านเลย เป็นกลุ่มที่ถูกละเลยทั้งที่เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวไปมาก จุดประสงค์การประชุมนี้คือการนำภาพการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มประมงพื้นบ้านจากอดีตถึงปัจจุบัน มาสะท้อนให้เห็นประเด็นโจทย์วิจัยที่มีพลวัตมากพอที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของกลุ่มประมงพื้นบ้านได้ และเพื่อเตรียมรับมือกับการเปิดประชาคมเสรีอาเซียน (สกว. 2555) ชุมชนนั่นเองเป็นองค์กรเริ่มต้นในการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มีใช้การค่าเพื่อเงินตราตามกระแสทุนนิยมแต่เพียงอย่างเดียวเนื่องจากชุมชน มีจุดแข็งที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จุดแข็งของชุมชนที่นำไปสู่ความสำเร็จที่เกิดขึ้นได้ เศรษฐกิจชุมชน จึงเป็นการดำเนินธุรกรรมด้านการผลิต การบริโภค และการกระจาย(ซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนซื้อขาย) โดยเฉพาะทางด้านการค้าซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานในทางเศรษฐกิจอิสระในการตัดสินใจในการผลิต(โดยเริ่มจาก)ภายในชุมชนว่า ชุมชนจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้มาจากการผลิตอย่างไร บนความสามารถและความชำนาญที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษมาเป็นทุนของชุมชนซึ่งได้แก่ 1.สินค้าน่าได้แก่ เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์การผลิตต่างๆ ที่มีอยู่หรือสามารถจัดหาได้ตามศักยภาพ 2.ทุนทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ (ที่ดิน แหล่งน้ำ สภาพภูมิประเทศ) และระบบสาธารณูปโภค (การไฟฟ้า คมนาคมขนส่ง) 3.ทุนทางสังคม ได้แก่ วิถีทางผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์กรทางชุมชน ที่มีหน้าที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชน (<http://gotoknow.org/blog/econ-and-intlaw/42689>)

จังหวัดสมุทรปราการมีพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะอำเภอพระสมุทรเจดีย์ ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุนที่สำคัญ มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลจึงทำให้เกิดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการประกอบอาชีพต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับสภาพของพื้นที่อันเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่วิถีชีวิตของผู้คนมี ความผูกพันกับทะเลจึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือ การทำประมงพื้นบ้านของชุมชนชาวประมงชายฝั่งที่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ เป็นระยะเวลาอันยาวนานส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรม คติชน ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิตชุมชนที่มีถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ประชาชนบางส่วนประกอบอาชีพประมงมีผลิตภัณฑ์ทั้งด้านเกษตร อาหารและการบริการด้านการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านในชุมชนสามารถที่จะยังคงธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นความเป็นชุมชนชายฝั่งทะเลของตนไว้ได้เป็นอย่างดี เพื่อให้มีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประมง

พื้นบ้านและการเสริมสร้างศักยภาพแก่ชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคง สามารถใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งเป็นการสืบทอดภูมิปัญญา ที่ทรงคุณค่า

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยการเสริมสร้างศักยภาพการทำประมงพื้นบ้าน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญามีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อสำรวจ และจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำประมงพื้นบ้าน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพชาวประมงพื้นบ้านอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์การทำประมงพื้นบ้าน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยการเสริมสร้างศักยภาพการทำประมงพื้นบ้าน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการเพื่อการสืบทอดภูมิปัญญามีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่

1. ภูมิปัญญาด้านการทำประมงพื้นบ้าน
2. เครื่องมือประมงพื้นบ้าน
3. การทำประมงพื้นบ้าน
4. ผลกระทบจากประมงพื้นบ้าน

ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา ได้แก่

ประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน และประมงชายฝั่งบ้านด้านการประมงพื้นบ้าน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่

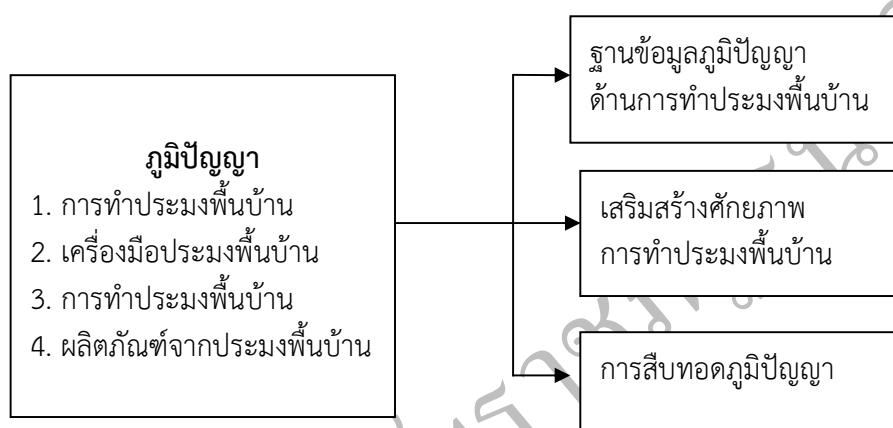
คือ ตำบลแหลมฟ้าผ่า ตำบลนาเกลือและตำบลบ้านคลองสวน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตด้านระยะเวลา ได้แก่

ตุลาคม 2559 – มีนาคม 2560

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

อำเภอพระสมุทรเจดีย์มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลจึงทำให้เกิดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาการประกอบอาชีพที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ผูกพันกับทะเล คือ การทำประมงพื้นบ้านของชุมชนชาวประมงชายฝั่งที่มีการตั้งถิ่นฐาน อยู่ในพื้นที่ส่งผลให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิตชุมชนที่มีการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเพื่อให้มีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้าน 1.ภูมิปัญญาด้านการทำประมงพื้นบ้าน 2.เครื่องมือประมงพื้นบ้าน 3.การทำประมงพื้นบ้าน 4.ผลิตภัณฑ์ประมงพื้นบ้าน และการเสริมสร้างศักยภาพการทำประมงพื้นบ้าน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญา ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประมงพื้นบ้าน คือ ทำการประมงแบบดั้งเดิมโดยใช้เครื่องมือขนาดเล็กที่ทำแถบชายฝั่งในพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยผสมผสานภูมิปัญญาที่สั่งสมและตกทอดจากบรรพบุรุษใช้เครื่องมือประมงที่ง่าย ๆ ไม่ทำลายล้าง ไม่ทำลายระบบนิเวศโดยอาศัยแรงงานส่วนใหญ่ในครัวเรือน

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำประมงพื้นบ้าน หมายถึง ระบบ (website) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการทำประมงพื้นบ้าน ได้แก่ เครื่องมือประมง การทำประมงพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์จากการประมง อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

การเสริมสร้างศักยภาพประมงพื้นบ้าน หมายถึง การให้การสนับสนุนให้การทำประมงพื้นบ้านของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการที่มีผลิตภัณฑ์จากการประมงพื้นบ้านอยู่ในด้านตราสัญลักษณ์ และบรรจุภัณฑ์

ส่งเสริมการอนุรักษ์การทำประมงพื้นบ้าน หมายถึง การนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำให้เป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งในรูปแบบวีดิทัศน์ เว็บไซต์เป็นสื่อในการสืบทอดภูมิปัญญา

การสืบทอดภูมิปัญญา หมายถึง การรวบรวมภูมิปัญญา เจ้าของภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประมงพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ จัดทำเป็นฐานข้อมูล และสื่อในรูปแบบเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร วิดิทัศน์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่แก่คนในชุมชนและผู้สนใจ

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. มีการรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาด้านการประมงพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
2. มีระบบฐานข้อมูล (website) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำประมงพื้นบ้าน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
3. มีการบันทึกฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำประมงพื้นบ้าน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
4. มีสื่อวิดิทัศน์การทำเครื่องมือประมงพื้นบ้าน การทำประมงพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์จากการประมงพื้นบ้าน